

واکاوی چالش‌ها و موانع پیش روی کارآفرینان در خط مشی‌گذاری کشور با استفاده از

روش کیو

گلناز حاجی مرادی^۱، علیرضا چوبین^۲، آرمین رجب‌پور^۳، حبیب اله سهامی^۴

۱-۳- کارشناسی ارشد دانشگاه صنعتی مالک اشتر تهران

۲- کارشناسی ارشد جامع دانشگاه امام حسین(ع)

۴- هیات علمی دانشگاه صنعتی مالک اشتر تهران

چکیده

امروزه کارآفرینی به عنوان موتور رشد توسعه سازمان‌ها در جوامع شناخته شده است و دولت‌ها موظفند خط‌مشی‌های گوناگونی را در راستای ایجاد، حمایت و توسعه کارآفرینی تدوین نمایند. علاوه بر این، لزوم برطرف شدن موانع پیش روی کارآفرینی بیش از پیش احساس می‌شود. در این پژوهش تلاش شده تا چالش‌ها و موانع پیش روی کارآفرینان مورد واکاوی قرار گیرد تا در اتخاذ تصمیمات و برنامه ریزی‌های آتی در کشور بکار گرفته شوند. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. اطلاعات اولیه با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی تحقیقات صورت پذیرفته جمع‌آوری گردیده است. داده‌های کیفی از طریق تهیه و تدوین پرسشنامه حاصل شده‌اند و با بهره‌گیری از مصاحبه، ۱۷ پرسشنامه تهیه شده توسط ۱۵ نفر از متخصصین و صاحب نظران حوزه کارآفرینی و برنامه‌های توسعه کامل شده است. در ادامه از طریق روش کیو به منظور استخراج دیدگاه‌های مختلف یا الگوی ذهنی نسبت به چالش‌ها و موانع پیش روی کارآفرینان استفاده شده است. پس از بررسی ادبیات تحقیق و انجام مصاحبه با خبرگان آگاه در این حوزه حدود ۱۳ مانع از بین موانع موجود استخراج گردید و توسط مشارکت کنندگان اولویت‌بندی شد. در نهایت بر اساس یافته‌ها و نتایج تحلیل عاملی کیو ذهنیت مشارکت‌کنندگان به ۳ عامل یا گروه دسته‌بندی گردید. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد سه دیدگاه مختلف یا الگوی ذهنی نسبت به چالش‌ها و موانع پیش روی کارآفرینان در میان خبرگان آگاه وجود دارد. افرادی که در دیدگاه اول جای گرفته‌اند عوامل سیاسی و اقتصادی، افرادی که در دیدگاه دوم جای گرفته‌اند عوامل مرتبط اجرایی و دیدگاه سوم عدم توجه و پایبندی به برنامه را جزو مهم‌ترین و موثرترین موانع از بین گزاره‌های استخراج شده می‌دانند.

واژگان کلیدی: کارآفرینی، چالش‌ها و موانع، خط‌مشی‌گذاری، نوآوری

۱- مقدمه

کارآفرینی فرایندی است که طی آن، فرد کارآفرین با ایده‌های نو و خلاقانه و شناسایی فرصت‌های جدید، با بسیج منابع و ایجاد کسب و کارهای جدید مبادرت می‌ورزد. این امر برغم ریسک‌پذیری، اغلب منجر به معرفی محصول یا ارائه خدمت جدید به جامعه می‌شود. اندیشمندان حوزه اقتصادی کارآفرینی را فرآیندی می‌دانند که از طریق نوآوری باعث ایجاد شغل جدید و به دنبال آن ثروت می‌شود. به بیان دقیق‌تر کارآفرینی در سطح کلان به مفهوم مشوق تغییرات ساختاری و توسعه اشتغال است و در سطح خود کارآفرینی به مفهوم تاسیس کسب و کارهای جدید است (علی آبادی و همکاران، ۱۳۹۷).

کارآفرینی به عنوان موتور توسعه اقتصادی و صنعتی و محرک و مشوق سرمایه‌گذاری‌های خصوصی و یکی از عوامل اساسی توسعه پایدار کشورها محسوب می‌شود (کوراتکو، ۲۰۰۳). در دنیای در حال تحول و پیشرفت امروز که زندگی خواسته یا ناخواسته تحت تأثیر علم و فن‌آوری قرار دارد کامیابی و موفقیت برای جوامعی به دست می‌آید که از نیروی کار ماهر و متخصص، خالق و خود باور برخوردار باشند، چرا که در عرصه جهانی افراد خالق و مبتکر به عنوان کارآفرینان، منشاء تحولات بزرگی در زمینه صنعت، آموزش و خدمات شده‌اند (رضایی و همکاران، ۱۳۹۲).

افزایش سطح فعالیت‌های کارآفرینانه، توسعه کارآفرینی در یک جامعه، به ایجاد محیطی پیش‌برنده برای افزایش تعداد کارآفرینان و راه‌اندازی و رشد شرکت‌ها نیاز دارد. در کشور ما در شرایط فعلی به دلایلی مانند ترکیب جمعیتی جوانان کشور، ترویج کارآفرینی و بسترسازی برای آن می‌تواند راهگشا باشد (داوری، ۱۳۹۱). با نگاهی به روند رشد و توسعه جهانی در می‌یابیم که با افزایش و گسترش فن‌آوری‌های پیشرفته، نقش و جایگاه کارآفرینان به‌طور فزاینده‌ای بیشتر می‌شود (عبداللهی و همکاران، ۱۳۹۶).

توسعه‌ی کارآفرینی در ایران به‌عنوان اجرایی‌ترین و عملی‌ترین استراتژی برون رفت از بن‌بست‌ها و مشکلات اقتصادی و اجتماعی نیازمند شناسایی و رفع موانع آن است. ظرفیت‌سازی برای توسعه کارآفرینی از یک سو مستلزم ارائه آموزش‌ها و مهارت‌های کارآفرینی با رویکرد بازار محور و براساس نیازهای جامعه در همه سطوح آموزشی می‌باشد، اما از سوی دیگر توسعه کارآفرینی نیازمند شناخت و رفع موانع و ایجاد زمینه‌های مناسب جهت توسعه فعالیت‌های تولیدی و خدماتی می‌باشد. تردیدی نیست که حضور پررنگ دولت در اقتصاد ایران و موانعی که برای رقابت مؤثر بخش خصوصی و کارآفرینان وجود دارد، توسعه کارآفرینی را کند و بلکه ناممکن می‌سازد. شاید بتوان گفت که کارآفرینان قبل از آنکه رقابت بخش خصوصی را برای فعالیت‌های خود احساس کنند موانعی مانند قوانین و مقررات اداری و انحصارات دولتی را مانع کسب و کار خود می‌بینند. (شکیبایی، ۱۳۹۶)

با توجه به اهمیت در حال رشد کارآفرینی خط مشی گذاری کارآفرینی از جمله تئوریک نیاز به یک مبنای دقیق دارد تا بتوان به ایجاد یک اقتصاد کارآفرینانه با کارآفرینان بیشتر و دستیابی به هدف‌های تعیین شده در کشور کمک کرد البته در سطح بین‌المللی سازمان‌هایی مانند دیوان جهانی کارآفرینی تدوین و ارزیابی شاخص‌های توسعه کارآفرینی

را آغاز نمودند. از سوی دیگر بانک جهانی و مجمع جهانی اقتصاد گزارش‌های سالانه در زمینه محیط کسب و کار منتشر و در این گزارش‌ها بر بهبود محیط کسب و کار در جهت توسعه کارآفرینی اذعان دارند (داوری، ۱۳۹۱).

۲- مبانی نظری

۲-۱. روش کیو

روش کیو روشی تحقیقی است که برای رتبه بندی گویه‌های بررسی شده (عبارت، جمله، عکس، خبر و مانند آن) با استفاده از مقیاسی شبیه مقیاس لیکرت به کار می‌رود و همبستگی بین پاسخ‌های افراد مختلف به این رتبه بندی معطوف می‌شود. در این روش گویه‌های بررسی شده بر روی کارت‌هایی که به کارت‌های کیو موسوم هستند، نوشته یا چاپ می‌شوند و در اختیار پاسخگویان قرار می‌گیرند و به ترتیبی که پژوهشگر تعیین می‌کند، بر روی کارت‌های مقیاس لیکرت توزیع می‌شوند؛ به صورتی که توزیع فراوانی‌ها «شبه نرمال» باشد. بنابراین روش کیو یک روش تحقیق مورد استفاده برای مطالعه ی ذهنیت افراد است و در این مورد که «چگونه افراد در مورد یک مقوله فکر می‌کنند»، مورد استفاده قرار گرفته است (امینی ورکی و همکاران، ۱۳۹۳).

ایده عقبه این روش شناسی به معرفی ابزاری برای شناخت ذهنیت انسان بر می‌گردد که هم نامحدود بوده و هم در برگیرنده ی مفاهیم متنوعی همچون زیبایی شناختی، ترجیحات درباره موسیقی، تجربیات فردی و خانوادگی، نگرش نسبت به گروه‌های سیاسی و مواردی از این دست می‌باشد (خنفر و مسلمی، ۱۳۹۶).

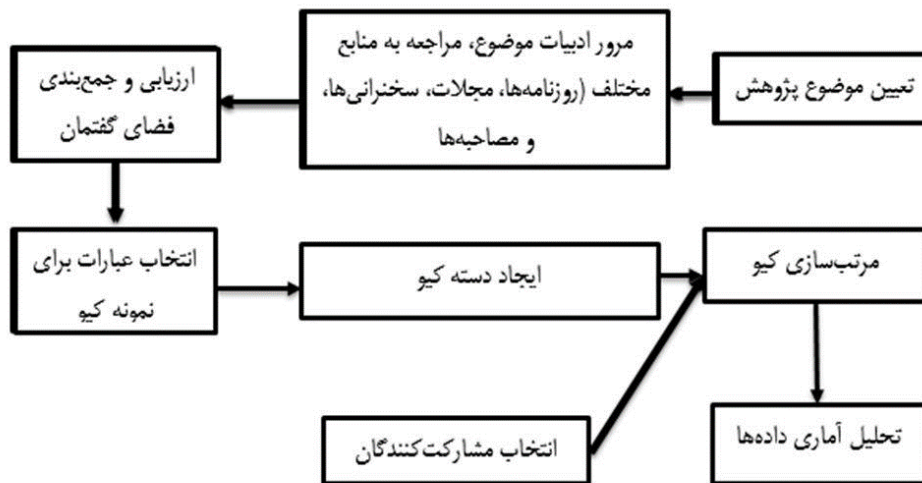
در واقع روش کیو یک بسته روش‌شناسی کامل است که به ترتیب مراحل مطالعه کیفی و مطالعه کمی را در بر می‌گیرد (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۶).

در روش کیو پژوهشگر به دنبال اندازه‌گیری خصوصیات افراد نیست، بلکه از افراد می‌خواهد ذهنیت‌های خود را درباره یک موضوع خاص بیان کنند در این روش به دنبال کشف و شناسایی دیدگاه‌های افراد و تفسیر و مقایسه آنها هستیم. این کار با تعداد کمی از افراد هم قابل انجام است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۹۲).

ویژگی فوق این روش‌شناسی را به روش‌های تحقیق کیفی نزدیک می‌سازد. با وجود این، روش‌شناسی کیو از بعد کمی نیز برخوردار است، زیرا از روش‌های آماری مانند تحلیل عاملی برای دسته بندی افراد کمک می‌گیرد. این روش هم دارای شیوه گردآوری داده (مرتب سازی کیو) و هم دارای شیوه تحلیل داده‌ها (تحلیل عاملی کیو) است. تفاوت آن با سایر روش‌های تحقیق علوم اجتماعی در این است که روش‌شناسی کیو، به جای متغیرها، افراد را تحلیل می‌کند. در مطالعه کیو m نفر انتخاب می‌شوند تا ((خود آنها)) n ویژگی را اندازه‌گیری کنند و جوهره اصلی روش‌شناسی کیو این است که انسان‌ها اندازه گیری نمی‌شوند، بلکه آنها اندازه‌گیری می‌کنند (عرفانیان و همکاران، ۱۳۹۴).

۲-۱-۱. گام‌های فرایند اجرای تحقیق با روش کیو

به منظور تفهیم بهتر مطالب، شمای کلی از گام‌های فرایند اجرای تحقیق با استفاده از روش کیو ارائه شده است.

شکل ۱. گام‌های فرایند اجرای تحقیق با روش کیو

۳- پیشینه پژوهش

علی‌آبادی و همکاران (۱۳۹۷)، در تحقیقی با عنوان شناسایی موانع اجرای خط‌مشی‌های کارآفرینی و نوآوری در برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران، به مطالعه و استخراج برخی از موانع پرداخته شده‌است.

عباسی و بیگی (۱۳۹۵)، نیز به وسیله‌ی پژوهشی با عنوان تبیین چالش‌های اجرای خط‌مشی‌های عمومی در حوزه علوم، تحقیقات و فناوری موانع ناشی از عملکرد افراد و نهادهای خط‌مشی‌گذاری، موانع ساختاری و مدیریتی، موانع ناشی از ماهیت مسائل حوزه مربوطه، موانع مربوط به مجریان خط‌مشی و موانع محیطی را به عنوان موانع اساسی معرفی کرده‌است.

دانایی‌فرد و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی که با عنوان واکاوی عوامل کلیدی در عدم موفقیت برخی خط‌مشی‌های عمومی در ج.ا. ایران، صورت پذیرفته است، در بخش دولتی متولی اجرای خط‌مشی‌ها، ناهمسویی ابزارهای اجرای خط‌مشی‌های ملی، بحران‌های داخلی و خارجی مؤثر بر اجرای خط‌مشی‌ها، فقدان ساختار اجرایی مناسب برای اجرای خط‌مشی‌های ملی و... را به عنوان موانع در این زمینه معرفی نموده‌است.

فبلیویچ و پتراکویچ (۲۰۱۵)، دسترسی به منابع مالی، مشوق‌های مالیاتی، ایجاد یک نهاد و سازمان به‌عنوان نماینده و حامی منافع کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، و ارائه برنامه‌های آموزشی را به عنوان عوامل مقابل موانع بازدارنده معرفی کرده‌اند.

ساموئل استالی (۲۰۰۶)، در پژوهش خود با عنوان عوامل مؤثر در شکست اجرا، تکیه بر نقش بازار و مکانیزم‌های اقتصادی، غلبه ابعاد سیاسی بر اقتصادی و غلبه مقامات رسمی بر نیروهای بازار، دغدغه‌های سیاسی با هدف خط

مشى، فرایند قانون‌گذاری و تقنینى نامطلوب درخط‌مشی‌گذاری، عدم تدوین روش اهداف، در دسترس نبودن مکانیزم‌های لازم‌الاجرای، نبود حمایت سیاسى لازم، عدم توانایی پردازش اطلاعات، محدودیت دانش مجریان را به عنوان عوامل بازدارنده معرفی نموده‌است.

۴- روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است که در آن از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده و اطلاعات اولیه با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی تحقیقات صورت پذیرفته جمع‌آوری داده‌های کیفی از طریق تهیه و تدوین پرسشنامه حاصل شده‌اند. با استفاده از تکنیک مصاحبه، ۱۷ پرسشنامه تهیه شده توسط ۱۵ نفر از متخصصین و صاحب نظران حوزه کارآفرینی و برنامه‌های توسعه کامل گردیده‌است. در ادامه از طریق روش کیو به منظور استخراج دیدگاه‌های مختلف یا الگوی ذهنی نسبت به چالش‌ها و موانع پیش روی کارآفرینان استفاده شده‌است.

۵- یافته‌های پژوهش

در این قسمت گزاره‌ها با مطالعات کتابخانه‌ای و پرسش از متخصصین گردآوری شده و در ادامه به منظور دسته‌بندی صحیح گزاره‌ها از روش کیو در نرم‌افزار SPSS استفاده شده‌است.

مطالعه ی فضای گفتمان در روش کیو

به منظور مطالعه‌ی فضای گفتمانی موجود درباره‌ی موضوع پژوهش هر گونه متن و نوشته‌ای که در این باره در چارچوب های مختلف، مانند متن مصاحبه‌های منتشر شده درباره‌ی چالش‌ها و موانع پیش روی کارآفرینان در خط مشی‌گذاری در کشور در خبرگزاری های داخلی، مقاله علمی و خبری، کتب و مطالب انتشار یافته در فضای مجازی و نشریات رسمی کشور، به عنوان منبع داده گردآوری شد.

انتخاب عبارات برای نمونه کیو(Q)

در اینجا همچون بیشتر مطالعات روش کیو از دسته‌بندی کیو بی‌ساختار استفاده شده‌است. دسته‌بندی کیویی بی‌ساختار مجموعه‌ای از گزاره‌هایی است که بدون توجه خاص به متغیرها یا عامل‌های زیربنایی گردآوری شده‌اند. در این دسته‌بندی هر نمونه‌ای از گزاره‌های همگون را می‌توان به کار برد. تعداد زیادی از بیان‌ها را از منابع مختلف بیانی انتخاب کرده و در دسته‌بندی کیویی قرار می‌دهند.

انتخاب مشارکت‌کنندگان در روش‌شناسی کیو

در این پژوهش متخصصان و فارغ التحصیلان در حوزه کارآفرینی و برنامه‌های توسعه در نظر سنجی مشارکت داده شده‌اند. تعداد این افراد بااستفاده از روش کوکران، برابر ۱۷ نفر در نظر گرفته شده‌است که به دلیل عدم پر شدن پرسش نامه توسط برخی از متخصصین، این تعداد ۱۵ نفر منظور شد.

طراحی نمودار مرتب سازی گزاره ها در روش کیو

این نمودار از کم‌اهمیت‌ترین تا پراهمیت‌ترین حالت تقسیم‌بندی شده‌است. که با توجه به نمودار ۷ طیفی کیو، هر چه عدد میانگین یک گزاره به عدد ۷ بیشتر باشد نشان‌دهنده گرایش بیشتر به آن گزاره است و برعکس.

تحلیل آماری داده‌ها و ماتریس همبستگی در روش تحقیق کیو (Q)

در این پژوهش در مجموع حدود ۲۰۰ صفحه متن از مقالات و کتب علمی، سخنرانی، مصاحبه و گفتگو، مقاله خبری، گزارش و بدست‌آمد. در گام دوم از فرایند خلاصه‌سازی داده‌ها از روش کدگذاری جمله به جمله داده‌های متنی بهره‌گیری شده‌است. در این چارچوب جملات نامرتب با موضوع حذف شد. در گام سوم دسته بندی جملات دارای معنا و مفهوم یکسان در دستور کار قرار گرفت. طی این مرحله جملاتی که دارای معنا و مفهوم یکسانی بودند تلفیق داده شدند که در نتیجه ۱۳ جمله استخراج گردید. این جملات در جدول ۱ قابل مشاهده هستند.

جدول ۱. گزاره‌های استخراج شده

محدودیت‌های قانونی	Q ₁
عدم پایش اثربخشی خط مشی‌ها	Q ₂
موانع ناشی از عملکرد افراد و نهادهای خط مشی‌گذاری	Q ₃
نبود خلاقیت و نوآوری‌های لازم در مجریان جهت اجرای خط مشی‌ها	Q ₄
مداخلات سیاسی	Q ₅
موانع ساختاری و مدیریتی	Q ₆
همراستا نبودن برنامه‌های اجرایی دولت‌ها	Q ₇
عدم پایبندی به برنامه	Q ₈
موانع پیاده‌سازی و عدم نیازسنجی برای اجرا	Q ₉
زمان اجرا نامناسب	Q ₁₀
فقدان ابزار اجرایی	Q ₁₁
عدم همکاری ذینفعان و تصمیم گیرندگان خط‌مشی	Q ₁₂

عدم موجود مشوق‌های مالی

Q13

پیاده سازی روش کیو در نرم افزار SPSS

پس از پایان مرتب‌سازی، برای تحلیل داده‌ها، ماتریس داده‌ها در نرم افزار SPSS تشکیل و بر اساس منطق روش شناسی کیو از روش تحلیل عاملی بهره‌گیری شد. در گام نخست برای تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی از شاخص KMO و آزمون بارتلت استفاده شد. آزمون KMO نشان می‌دهد که آیا تعداد داده‌های نمونه برای تحلیل عاملی مناسب هستند یا خیر. این شاخص برای کفایت نمونه‌گیری استفاده می‌شود به طوری که کوچک بودن همبستگی جزئی بین متغیرها را بررسی می‌کند و مشخص می‌سازد که آیا واریانس متغیرهای تحقیق، تحت تاثیر واریانس مشترک برخی عامل‌های پنهان و اساسی قرار دارند یا خیر. مقدار این شاخص در بین دامنه صفر تا یک متغیر است. اگر مقدار شاخص نزدیک به یک باشد (حداقل ۰,۵) داده‌های مورد نظر برای تحلیل عاملی مناسب هستند. در غیر این صورت (معمولاً کمتر از ۰,۵) نتایج تحلیل عاملی برای داده‌های مورد نظر مناسب نیستند. با توجه اینکه در این پژوهش عدد حاصل بیشتر از ۰,۵ بوده است و همچنین با توجه به مقدار سطح معناداری (سطح معناداری حاصل از آزمون بارتلت * به دست آمد) به این نتیجه می‌رسیم که داده‌های مورد نظر برای نمونه‌گیری مناسب هستند.

از آنجایی که روش تحلیل مولفه‌های اصلی برای استخراج عامل‌ها استفاده شده، از اصطلاح component به جای عامل استفاده گردیده است. در شکل ۲ تعداد عامل‌های استخراج شده مشخص و در شکل ۳ بارهای عاملی پس از چرخش گزارش شده‌اند.

جدول ۲. ماتریس عوامل استخراج شده

CO	۱	۲	۳
۱	۰.۸۰۷	۰.۲۰۷	۰.۵۵۳
۲	-۰.۵۸۴	۰.۴۲۱	۰.۶۹۴
۳	۰.۰۸۹	۰.۸۸۳	-۰.۴۶۱

جدول ۳. ماتریس چرخش یافته‌ی عامل‌ها

	component		
	۱	۲	۳
اول	-۰.۰۷۷	۰.۲۴۸	-۰.۰۱۹
دوم	-۰.۰۱۲	۰.۰۱۵	۰.۰۵۹
سوم	۰.۰۸۸	-۰.۰۱۱	۰.۰۲۰
چهارم	-۰.۰۷۲	۰.۰۱۰	-۰.۰۲۱
پنجم	-۰.۳۴۶	۰.۳۳۱	۰.۰۳۹
ششم	۰.۰۰۲	۰.۰۴۱	۰.۰۲۳
هفتم	-۰.۱۱۸	۰.۰۶۲	۰.۰۰۸
هشتم	۰.۰۱۵	-۰.۰۳۳	۰.۴۴۷
نهم	۰.۲۰۵	۰.۲۱۷	-۰.۰۷۵
دهم	۰.۰۳۰	۰.۲۲۱	۰.۰۴۰
یازدهم	۰.۰۵۱	-۰.۰۲۵	۰.۵۲۰

دوازدهم	۰,۴۲۴	۰,۳۱۳	-۰,۱۱۹
سیزدهم	-۰,۰۶۵	۰,۱۵۴	-۰,۰۴۰
چهاردهم	۰,۰۴۳	۰,۱۰۳	۰,۰۱۳
پانزدهم	۰,۰۱۶	-۰,۱۹۴	۰,۰۱۶

در نتیجه‌ی پژوهش صورت گرفته نفرات سوم، چهارم، پنجم، هفتم، دوازدهم در دیدگاه یک، نفرات اول، ششم، نهم، دهم، سیزدهم، چهاردهم، پانزدهم در دیدگاه دوم و نفرات دوم، هشتم، یازدهم در دیدگاه سوم جای گرفته‌اند.

۶- نتیجه‌گیری

در این پژوهش ۱۳ مانع از موانع پیش روی کارآفرینان در خط مشی‌گذاری کشور استخراج و دسته‌بندی شد. سپس با استفاده از مصاحبه و پرسش از متخصصین حوزه‌ی کارآفرینی و برنامه‌های توسعه با امتیازدهی به این گزاره‌ها مشخص گردید که در این زمینه، سه دیدگاه متفاوت وجود دارد. نفرات سوم، چهارم، پنجم، هفتم، دوازدهم در دیدگاه یک، نفرات اول، ششم، نهم، دهم، سیزدهم، چهاردهم، پانزدهم در دیدگاه دوم و نفرات دوم، هشتم، یازدهم در دیدگاه سوم جای گرفته‌اند. با توجه به امتیازات عاملی که به هر عامل در ذهنیت‌های مختلف اختصاص داده‌شد، مشخص گردید که افرادی که در دیدگاه اول جای گرفته‌اند عوامل سیاسی و اقتصادی، افرادی که در دیدگاه دوم جای گرفته‌اند عوامل مرتبط اجرایی و دیدگاه سوم عدم توجه و پایبندی به برنامه را جزو مهم‌ترین و موثرترین موانع از بین گزاره‌های استخراج شده می‌دانند.

پیشنهادهای

پیشنهاد می‌گردد که در پژوهش‌های آتی علاوه بر پیدا کردن و دسته‌بندی این افراد در دیدگاه‌های مختلف، راهکارهای پیشنهادی استخراج و مشخص گردند.

مراجع

۱. ایمانی، عبدالمجید؛ یعقوبی، نورمحمد و مبارکی، مسلم (۱۳۹۶) شناسایی و الویت بندی خط مشی های توسعه کارآفرینی، بخش تعاون، نشریه توسعه کارآفرینی، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۲۱-۳۹
۲. امینی ورکی، سعید و مدیری، مهدی و شمسایی زفرقندی، فتح اله و قنبری نسب، علی (۱۳۹۳)، شناسایی حاکم بر آسیب پذیری شهرها در برابر مخاطرات محیطی و استخراج مؤلفه های تأثیرگذار در آن با استفاده از روش کیو، فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت بحران.
۳. خنیفر، حسین و مسلمی، ناهید (۱۳۹۶)، اصول و مبانی روش های پژوهش کیفی، انتشارات نگاه دانش.
۴. دانایی فرد، حسن و حسینی، سید یعقوب و شیخها، روزبه (۱۳۹۲)، روش شناسی کیو: شالوده های نظری و چارچوب انجام پژوهش. تهران: صفار.
۵. داوری، علی (۱۳۹۱)، ارائه مدل خط مشی گذاری توسعه ی کارآفرینی، مجله چشم انداز مدیریت دولتی، صص ۳۳-۵۰.
۶. رضایی، بیژن و عباسپور، عباس و نیکنامی، مصطفی و رحیمیان، حمید و دلاور، علی (۱۳۹۲). واکاوی راهکارهای بهبود کارآفرینی دانشگاهی در حوزه علوم انسانی و ارائه یک نظریه زمینه‌ای، فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره سوم، شماره ۲، صص. ۱۸۵-۲۱۵.
۷. شکیبایی، ع. (۱۳۹۶). بررسی موانع، چالش ها و فرصت های پیش روی رشد و توسعه اشتغال و ارائه راهکار های تأثیرگذار بر بهبود شاخص های اشتغال ذ (مطالعه مورد استان های کرمان، لرستان و هرمزگان)، مجله اقتصادی، شماره های ۱۱ و ۱۲ صفحات ۵۸-۲۵
۸. عزیزی، عباس و بیات، ناصر و هلالی، خلیل (۱۳۹۶) اثرات امنیتی اقامتگاه‌های گردشگری غیررسمی در شهر همدان: پژوهشی در چارچوب روش‌شناسی کیو، فصلنامه پژوهش های مدیریت انتظامی، دوره ۱۲، شماره ۴.
۹. عبداللهی، حسین و اقامحمدی، جواد و عباسپور، عباس و دلاور، علی (۱۳۹۶)، تحلیل ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی در بین دانش آموزان دوره اول آموزش متوسطه (مطالعه موردی استان کردستان). فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره هفتم، شماره ۱، صص ۴۹-۷۰.
۱۰. عباسی، طیب؛ و بیگی، وحید. (۱۳۹۵). تبیین چالش‌های اجرای خط‌مشی‌های عمومی در حوزه علوم، تحقیقات و فناوری. فصلنامه سیاست علم و فناوری، سال هشتم، شماره ۳، ۱-۱۲.
۱۱. عرفانیان خان زادی، حمید و نجف بیگی، رضا و دانش فرد، کرم الله (۱۳۹۴)، مدیریت منابع انسانی الکترونیک ابزار تحول در بهره‌وری سازمان (ارائه مدل به روش کیو)، دوره ۸ شماره ۳۲، صص ۳۵-۷.
۱۲. علی آبادی، ابراهیم؛ عزیزی، محمد؛ عالم تبریز، اکبر و داوری، عل (۱۳۹۷) شناسایی موانع اجرای خط مشی های کارآفرینی و نوآوری در برنامه های توسعه جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علمی، پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی -۱۳۲. دوره هشتم، شماره سه، زمستان ۹۷، صص ۹۵-۱۳۲
۱۳. Filipovic, S., & Petrakovic, D. (2015). SME sector development by improving financial support: Serbia compared to other SEE countries. South-Eastern Europe Journal of Economics, 3(2).
۱۴. Wenckers, S. and A. R. Thurik (1999). Linking Entrepreneurship and Economic Growth. Small Business Economics, 1, 23-45.
۱۵. Kuratko, D. F. (2003). Entrepreneurship education: Emerging trends and challenges for the 21st century. White Paper, US Association of Small Business Education, 22, 2003.